

GEA, FLORA ET FAUNA

Els Dorcatominae de la península Ibèrica i de les illes Balears. 1a nota. Els gèneres *Caenocara* C.G. Thomson, 1859, *Calymmaderus* Solier, 1849 i *Mizodorcatoma* Hayashi, 1955 (Coleoptera: Ptinidae)

Amador Viñolas*

Rebut: 20.09.12

Acceptat: 13.12.12

Resum

S'inicia la revisió de la subfamília Dorcatominae a la península Ibèrica i a les illes Balears. En l'àrea estudiada cinc gèneres estan presents i en aquesta nota es tracten els gèneres *Caenocara* C.G. Thomson, 1859, amb tres espècies, *Calymmaderus* Solier, 1849 i *Mizodorcatoma* Hayashi, 1955, cadascun dels quals amb un sol representant.

Es donen les claus genèriques i específiques, així com una representació gràfica del meso- i metasternum, de l'abdomen, de l'antena, de l'últim artell dels palps maxil·lars, de l'edeagus en visió ventral, detalls morfològics i l'habitus de totes les espècies. Se'n comenta la seva biologia i es dona l'àrea de distribució.

PARAULES CLAU: Coleoptera, Ptinidae, Dorcatominae, *Caenocara*, *Calymmaderus*, *Mizodorcatoma*, revisió, península Ibèrica, illes Balears.

* Consorci del Museu de Ciències Naturals de Barcelona. Laboratori de Natura. Passeig de Picasso, s/n. 08003 Barcelona. A/e: av.rodama@gmail.com

Abstract

The Dorcatominae of the Iberian Peninsula and the Balearic Islands. 1st note. The genera *Caenocara* C.G. Thomson, 1859, *Calymmaderus* Solier, 1849 and *Mizodorcatoma* Hayashi, 1955 (Coleoptera: Ptinidae)

We review the Mesocoelopodinae from the Iberian Peninsula and Balearic Islands. Five genus are represented in the studied area. In this paper, genus *Caenocara* C.G. Thomson, 1859 with three species and *Calymmaderus* Solier, 1849 and *Mizodorcatoma* Hayashi, 1955, with only one species, are studied.

Keys of generic and specific level are given. A graphical representation of the meso- and metasternum, abdomen, antenna, last segment of maxillary palps, aedeagus in ventral view, morphological details and habitus of all species are also given. Biology and their area of distribution are discussed.

KEY WORDS: Coleoptera, Ptinidae, Dorcatominae, *Caenocara*, *Calymmaderus*, *Mizodorcatoma*, review, Iberian Peninsula, Balearic Islands.

Resumen

Los Dorcatominae de la Península Ibérica e islas Baleares. 1ª nota. Los géneros *Caenocara* C.G. Thomson, 1859, *Calymmaderus* Solier, 1849 y *Mizodorcatoma* Hayashi, 1955 (Coleoptera: Ptinidae)

Se inicia la revisión de la subfamilia Dorcatominae a la Península Ibérica e islas Baleares. Cinco son los géneros representados en el área estudiada. En la presente nota se tratan los géneros *Caenocara* C.G. Thomson, 1859, con tres especies, *Calymmaderus* Solier, 1849 y *Mizodorcatoma* Hayashi, 1955, con sólo una especie cada uno.

Se dan claves genéricas y específicas, así como representación gráfica del meso- y meta esternón, del abdomen, de la antena, del último artejo de los palpos maxilares, del edeago en visión ventral, detalles morfológicos y hábitos de todas las especies. Se comenta su biología y su área de distribución.

PALABRAS CLAVE: Coleoptera, Ptinidae, Dorcatominae, *Caenocara*, *Calymmaderus*, *Mizodorcatoma*, revisión, Península Ibérica, islas Baleares.

Introducció

S'inicia la revisió de la subfamília Dorcatominae a la península Ibèrica i a les illes Balears, representada en l'àrea estudiada per cinc gèneres *Caenocara* C.G. Thomson, 1859, *Calymaderus* Solier, 1849, *Mizodorcatoma* Hayashi, 1955, *Dorcatoma* Herbst, 1792 i *Stagetus* Wollaston, 1861. Des de la fauna ibèrica d'Espanol (1992), amb el mateix nombre de gèneres, se n'ha incrementat el contingut específic amb 11 espècies, repartides en els gèneres *Dorcatoma* i *Stagetus*, tant per l'addició d'espècies europees com per la descripció de nous tàxons, quatre en el gènere *Stagetus*.

En la revisió s'inclou una espècie del gènere *Stagetus* de la qual no s'ha pogut comprovar amb certesa la seva presència en l'àrea peninsular, i en estar citada per Silva *et al.* (2008) de

Portugal, preferim donar totes les seves dades a l'espera de poder esbrinar la seva validesa presencial.

En aquesta primera nota es revisen els gèneres *Caenocara*, *Calymmaderus* i *Mizodorcatoma*, amb tres espècies per al primer i una per a cadascun dels altres. Les espècies del gènere *Caenocara* només es coneixen de l'extrem nord-oriental peninsular; la del gènere *Calymaderus*, del litoral cantàbric i atlàntic, i la del gènere *Mizodorcatoma*, de l'àrea mediterrània.

Els gèneres, *Caenocara* i *Mizodorcatoma*, tenen espècies d'hàbits micetòfags i la del gènere *Calymmaderus* és xilòfaga, causant greus danys a la fusta obrada.

En la revisió de la subfamília es donen les claus dels gèneres, subgèneres i espècies. A més s'hi fa una descripció detallada de la subfamília, dels gèneres i de les espècies, tot acompanyant-la del complement gràfic de les antenes, l'últim artell dels palps maxilars, l'edeagus en visió ventral, de vegades amb la visió lateral i detalls de les seves peces. L'hàbitus de totes les espècies, el meso- metastèrnum i l'abdomen de cada gènere.

Pel que fa a la distribució geogràfica de cada espècie, les localitats marcades amb un asterisc corresponen a citacions bibliogràfiques, exemplars que no han pogut ser revisats. La bibliografia esmentada en cada espècie està relacionada amb dades sobre la seva taxonomia, la biologia o citacions de localitats amb presència de l'espècie.

Sense la utilització de l'edeagus, es tracta d'un grup difícil de determinar per la uniformitat específica dels gèneres i també per la variabilitat del color del cos, la caducitat de la pubescència i perquè no hi ha diferències apreciables entre sexes. En canvi, l'ús de l'edeagus, imprescindible per a una bona determinació, dona uns caràcters segurs per la seva fiabilitat taxonòmica.

Subfamília **Dorcatominae** C.G. Thomson, 1859

Dorcatomina C.G. Thomson, 1859: 90
Gènere tipus: *Dorkatoma* Herbst, 1792.

Subfamília definida per un cos amb un fort poder de retracció, el cap fortament flexionat, les antenes amb maça terminal de tres artells, el protòrax amb la cara ventral preparada per a la recepció del cap en estat de repòs, els èlitres amb una o diverses estries o sèries de punts, el metastèrnum amb o sense sortint lòbuliforme entre les coxes intermèdies, excavat per a la recepció de les potes intermèdies en repòs, l'abdomen amb la primera esternita excavada per a la recepció de les potes posteriors en repòs i les coxes anteriors generalment separades, més rarament contigües. L'edeagus pot ser simètric o no i de conformació molt variable.

Amb una àmplia representació genèrica i específica mundial, a la península Ibèrica només és present amb cinc gèneres.

Bibliografia

Español (1968, 1979a, b, 1992)

Clau de gèneres

- 1 Procoxes contigües. Antenes d'onze artells (Fig. 7). Metastèrnum segons la figura 5. Últim artell dels palps maxil·lar segons la figura 14. Edeagus simètric (Fig. 26).....
..... *Stagetus* Wollaston
- Procoxes separades. Antenes de nou a onze artells Edeagus simètric o asimètric.....2
- 2 Antenes amb els dos últims artells estretament aplicats (Fig. 18). Últim artell dels palps maxil·lar segons la figura 11. Metastèrnum amb el lòbul anterior bifid i més o menys escotat per davant (Fig. 2). Edeagus simètric (Fig. 23)..... *Calymnaderus* Solier
- Antenes amb els dos últims artells ben diferenciats (Figs. 6, 15-17, 19). Metastèrnum no escotat per davant (Figs. 1, 3-4). Edeagus asimètric (Figs. 20-22, 24-25) 3

- 3 Antenes de nou artells (Figs. 15-17). Incisió ocular llarga que sobrepassa la meitat de l'ull. Làmina mitja del prostèrnum truncada o escotada per darrere. Últim artell dels palps maxil·lars segons les figures 8-10. Última esternita abdominal tan llarga com la suma de les dues precedents i en fort declivi cap al darrere (Fig. 1). Cos curt i subarrodonat ..... *Caenocara* C.G. Thomson
- Antenes de nou a onze artells (Figs. 6, 19). Incisió ocular curta que no sobrepassa la meitat de l'ull. Làmina mitja del prostèrnum prolongada cap al darrere en dos processos llargs i gràcils. Última esternita abdominal més curta que la suma de les dues precedents i en suau declivi cap al darrere (Figs. 3, 6). Cos més allargat.....4
- 4 Antenes de nou o deu artells (Fig. 6), el quart sobresurt més que el cinquè. Últim artell dels palps maxil·lars segons el model de la figura 13. Metastèrnum i abdomen segons el model de la figura 6. Edeagus segons el model de la figura 25 .....
..... *Dorcatoma* Herbst
- Antenes d'onze artells (Fig. 19), el cinquè sobresurt més que el quart. Últim artell dels palps maxil·lars segons el model de la figura 12. Metastèrnum i abdomen segons el model de la figura 3. Edeagus segons el model de la figura 24.....
..... *Mizodorcatoma* Hayashi

Gènere **Caenocara** C.G. Thomson, 1859

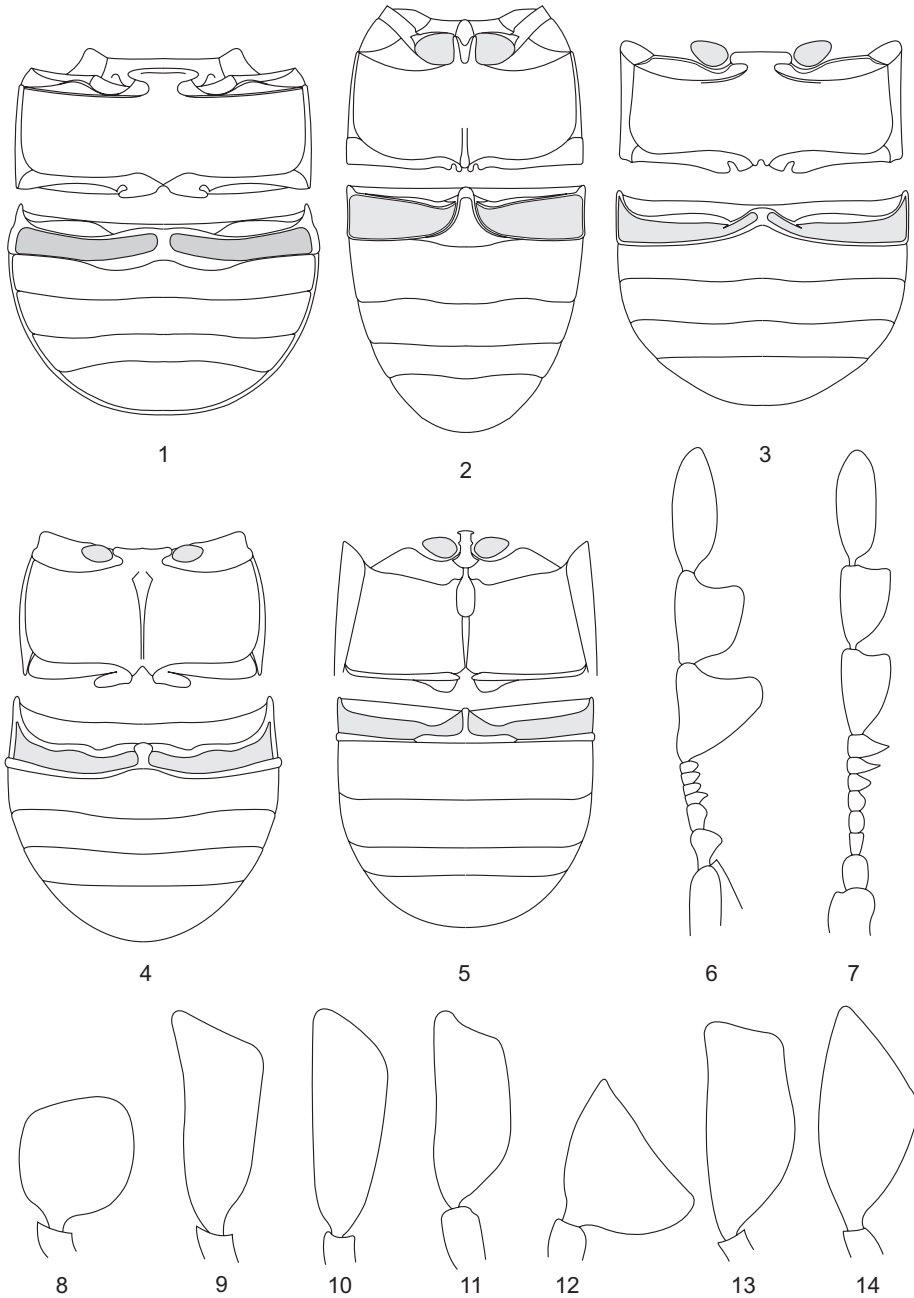
Caenocara C.G. Thomson, 1859: 90

Tylistus LeConte, 1861. *Smiths. Misc. Coll.*, 3 (1): 203

Enneatoma Mulsant & Rey, 1864: 367 (non Agassiz, 1846)

Coenocara LeConte, 1865: 242 (variació ortogràfica)

Espècie tipus: *Dorcatoma bovistae* J.J. Hoffmann, 1803, designació original i monotípica.

FIGURES 1-14. Meso-, metastèrnum i abdomen de: 1. *Caenocara*; 2. *Calymmaderus*; 3. *Mizodorcatoma*; 4. *Dorcatoma*; 5. *Stagetus*. Antena de: 6. *Dorcatoma*; 7. *Stagetus*. Últim artell del palp maxil·lar de: 8. *Caenocara affine*; 9. *C. bovistae*; 10. *C. subglobosum*; 11. *Calymmaderus solidus*; 12. *Mizodorcatoma dommeri*; 13. *Dorcatoma*; 14. *Stagetus*.

Cos molt convex, curt i de contorn arrodonit. Antenes de nou artells, amb maça terminal de tres, el setè dels quals està molt desenvolupat lateralment (Figs. 15-17); la suma dels artells de la maça és molt més gran que la suma de la resta. Ulls molt desenvolupats i sortints, quasi dividits per la inserció del primer artell de les antenes. Èlitres amb dues o tres estries marginals curtes. Coxes anteriors i intermèdies separades. Prostèrnum amb la làmina mitjana truncada o escotada per darrere. Metastèrnum molt transvers però sempre més llarg que la primera esternita abdominal (Fig. 1). Abdomen amb el sortint intercoxal petit, la cinquena esternita amb fort declivi i gairebé tan gran com la suma de la tercera i quarta esternites (Fig. 1). Edeagus asimètric (Figs. 20-22), que en nombrosos casos presenta la inversió dels paràmers i lòbuls.

Gènere amb una gran presència en la regió holàrtica, sent molt més escassa en altres regions.

Bibliografia

Español (1977, 1979a, b)

Clau d'espècies

- 1 Últim artell dels palps maxil·lars quasi tan ample com llarg (Fig. 8); edeagus segons la figura 20 ..... *affine* (Sturm)
  - Últim artell dels palps maxil·lars llarg, més de dues vegades més llarg que ample (Fig. 9-10); edeagus segons les figures 21-22 2
- 2 Èlitres amb les estries laterals fines i els intervals plans; superfície amb la pubescència curta, assegada i densa, el puntejat dens i irregularment dispòs; edeagus segons la figura 21 ..... *bovistae* (J.J. Hoffmann)
  - Èlitres amb les estries laterals molt marcades i els intervals convexos; superfície amb la pubescència més llarga i aixecada, disposada en diferents direccions, amb el puntejat menys dens i amb tendència a la

alineació; edeagus segons la figura 22 .....
 ..... *subglobosum* (Mulsant & Rey)

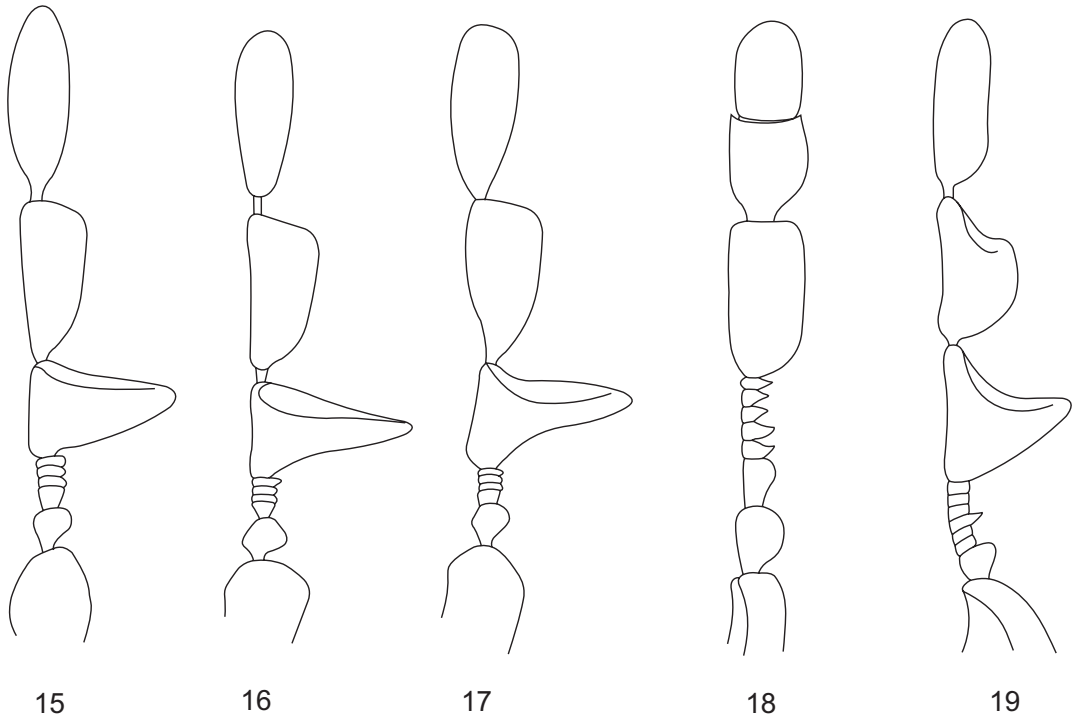
Caenocara affine (Sturm, 1837)

Dorcatoma affine Sturm, 1837: 15

Enneatoma affinis (Sturm): Mulsant & Rey, 1864: 374

Caenocara affinis (Sturm): Kiesenvetter, 1877: 165

Longitud de 2,0-2,5 mm. Cos molt convex, de contorn arrodonit i d'un negre poc brillant (Fig. 28); palps testacis, antenes i tarsos d'un to rogenc fosc, potes del mateix color que el cos; superfície amb la pubescència llarga, erecta i poc densa, d'un color groguenc, dirigida en diferents sentits. Antenes de nou artells (Fig. 15); amb maça molt desenvolupada de tres artells, el setè fortament transvers, l'octau i el novè més llargs que amples, la suma dels artells del funicle més llarga que la longitud del setè. Últim artell dels palps maxil·lars curt, quasi tan ample com llarg (Fig. 8). Protòrax molt transvers, 2,43 vegades més ample que llarg, amb la màxima amplària a la base; costats fortament entrants en línia cap a l'àpex; els angles ben indicats, els anteriors molt aguts i els posteriors obtusos; lòbul mitjà de la base més sortint cap al darrere que els angles posteriors; superfície amb el puntejat fi i dens, més gran i dens en la zona basal. Escutel pentagonal. Èlitres molt curts, de contorn arrodonit i més amples que el protòrax, 1,03 vegades més llargs que amples presos conjuntament; callus humeral ben indicat; amb dues estries marginals completes i una de subhumeral curta, només indicada en el terç basal, intervals plans; superfície amb el puntejat gros i amb tendència a alinear-se. Metastèrnum segons el model del gènere. Abdomen amb totes les sutures de les esternites bisinuades i molt indicades; superfície amb el puntejat poc dens però ben indicat i la pubescència igual a la part superior del cos.

FIGURES 15-19. Antena de: 15. *Caenocara affine*; 16. *C. bovistae*; 17. *C. subglobosum*; 18. *Calymmaderus solidus*; 19. *Mizodorcatoema dommeri*.

Edeagus asimètric segons la figura 20.

Femella sense diferències apreciables amb el mascle; només un menor desenvolupament del setè artell de les antenes.

Distribució

Espècie d'àmplia distribució europea citada de: Alemanya, Àustria, Bèlgica, Bielorússia, Bòsnia, Bulgària, Croàcia, Espanya, Eslovàquia, França, Geòrgia, Hongria, Itàlia, Letònia, Lituània, Països Baixos, Polònia, Regne Unit, República Txeca, Romania, Rússia, Sèrbia, Suïssa, Ucraïna i també de la Rússia asiàtica (Zahradník, 2007).

A la península Ibèrica només s'ha localitzat en l'àrea catalana. Fuente (1932) la cita dels Pirineus orientals francesos.

ESPANYA: Barcelona (Alella, Barcelona ciutat (Montjuïc), Collserola), Girona (Arbúcies,

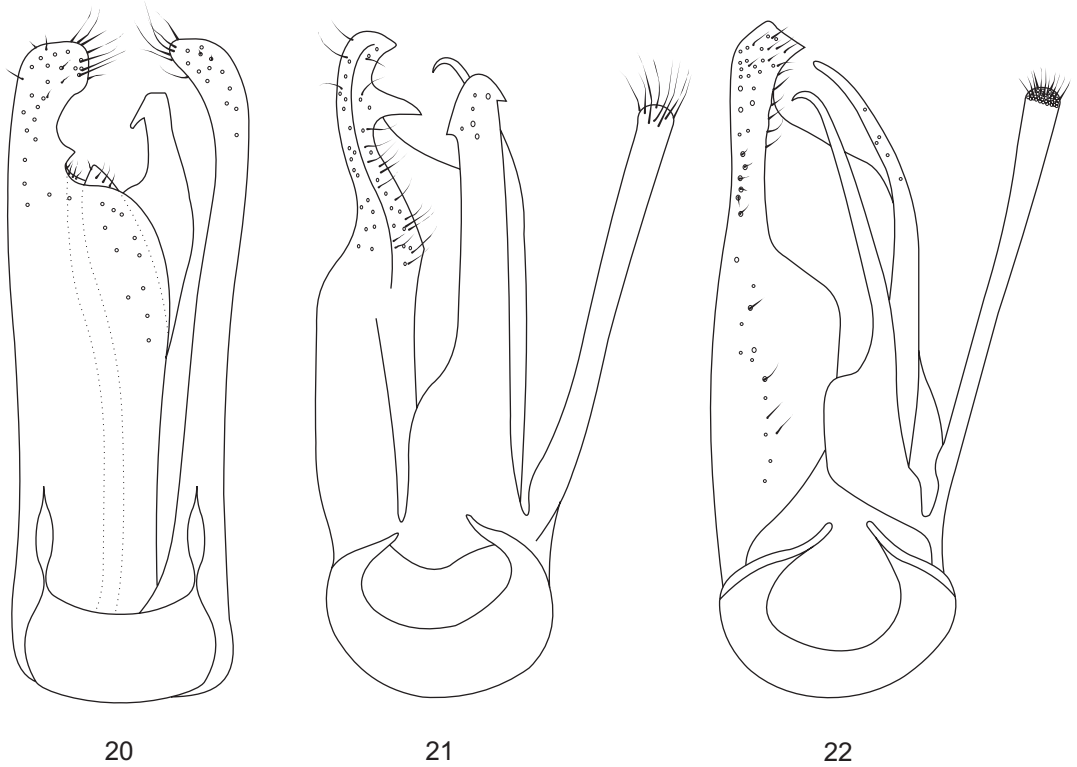
Riells i Viabrea, Viladrau), Lleida (Les).

Biologia

Com la resta de les espècies ibèriques es desenvolupa en bolets licoperdals (Lycoperdaceae). L'exemplar d'Alella per emergència d'un *Lycoperdon* sp. d'una gran mida. Un dels exemplars del Parc Natural del Montseny també es va obtenir per emergència d'un *Lycoperdon perlatum* Pers. recollectat en una roureda. El de Montjuïc amb berlese *in situ* que estava situat al peu d'un *Quercus* i en el que s'havien desenvolupat fongs. La resta van ser capturats amb paranys d'intercepció de vol situats en àrees amb dominància de *Quercus*.

Bibliografia

Español (1992); Viñolas (2011); Zahradník (2007).

FIGURES 20-22. Eedeagus en visió ventral de: 20. *Caenocara affine*; 21. *C. bovistae*; 22. *C. subglobosum*.

Caenocara bovistae (J.J. Hoffmann, 1803)
Dorcatoma bovistae J.J. Hoffmann, 1803: 100
Dorcatoma subalpina Bonelli, 1812: 162
Dorcatoma meridionale Laporte de Castelnau,
 1840: 294
Caenocara bovistae (Hoffmann): C.G. Thom-
 son, 1859: 90
Caenocara bovistae var. *castaneae* Gredler,
 1863: 263
Enneatoma subalpina (Bonelli): Mulsant &
 Rey, 1864: 371
Caenocara bovistae var. *bicolor* Halbherr,
 1894: 14

Longitud d'1,5-2,5 mm. Cos molt convex,
 de contorn arrodonit i d'un negre poc brillant

(Fig. 29); palps testacis, antenes i potes d'un
 to rogenc negrós; superfície amb el puntejat
 petit, ben indicat i irregularment disposat, pu-
 bescència curta, aplicada i densa, d'un color
 groguenc, dirigida des de la base a l'àpex del
 protòrax i dels èlitres respectivament. Antenes
 de nou artells (Fig. 16); amb maça molt de-
 desenvolupada de tres artells, el setè fortament
 transvers, l'octau i el novè més llargs que am-
 ples, la suma dels artells del funicle més curta
 que la longitud del setè. Últim artell dels palps
 maxil·lars allargat, unes dues vegades més
 llarg que ample (Fig. 9). Protòrax molt tran-
 vers, 2,29 vegades més ample que llarg, amb
 la màxima amplària a la base; costats fortam-
 ent entrants en línia cap a l'àpex; angles ben

indicats, els anteriors molt aguts i els posteriors obtusos; lòbul mitjà de la base més sortint cap al darrere que els angles posteriors. Escutel pentagonal. Èlitres molt curts, de contorn arrodonit i més amples que el protòrax, 1,02 vegades més llargs que amples presos conjuntament; callus humeral ben indicat; amb dues estries marginals completes i una subhumeral curta, només indicada en el terç basal, intervals plans. Metastèrnium segons el model del gènere. Abdomen amb totes les sutures de les esternites bisinuades i molt indicades; superfície amb el puntejat poc dens però ben indicat i la pubescència igual a la part superior del cos. Edeagus asimètric segons la figura 21.

Femella sense diferències apreciables amb el mascle; només un menor desenvolupament del setè artell de les antenes.

Distribució

Espècie coneguda d'una gran part d'Europa i de Sibèria i Mongòlia, citada de: Alemanya, Àustria, Bèlgica, Dinamarca, Eslovàquia, Eslovènia, Espanya, Finlàndia, França, Hongria, Itàlia, Letònia, Lituània, Noruega, Països Baixos, Polònia, Regne Unit, República Txeca, Romania, Rússia, Suècia, Suïssa, Ucraïna (Zahradník, 2007).

A la península Ibèrica només es coneix de tres localitats molt disperses, la qual cosa fa suposar la seva localització en altres àrees peninsulars. Fuente (1932) la cita dels Pirineus orientals francesos.

ESPANYA: Barcelona (Mosqueroles), Girona (Saga) i Sòria (Port d'Oncala).

Biologia

Com l'espècie anterior es desenvolupa en bolets licoperdals (Lycoperdaceae). S'ignoren els detalls de captura dels exemplars estudiats.

Bibliografia

Español (1992); Viñolas (2011); Zahradník (2007).

Caenocara subglobosum (Mulsant & Rey, 1864)

Enneatoma subglobosum Mulsant & Rey, 1864: 377

Caenocara subglobosa (Mulsant & Rey): Kiesenwetter, 1877: 165

Caenocara subglobosa var. *atrata* Schilsky, 1899: 67

Longitud d'1,5-2,0 mm. Cos molt convex, de contorn arrodonit i d'un color rogenc negrós poc brillant o bé totalment negrós (Fig. 30); antenes i palps testacis rogencs, potes del mateix color que el cos; superfície amb el puntejat petit, ben indicat i irregularment disposat; pubescència llarga, dreta i densa, d'un color groguenc, dirigida en diferents sentits. Antenes de nou artells (Fig. 17); amb maça molt desenvolupada de tres artells, el setè fortament transvers, l'octau i el novè més llargs que amples, la suma dels artells del funicle igual a la longitud del setè. Últim artell dels palps maxil·lars allargat, unes dues vegades més llarg que ample (Fig. 10). Protòrax fortament transvers, 2,04 vegades més ample que llarg, amb la màxima amplària a la base; costats fortament entrants en línia cap a l'apex; angles ben indicats, els anteriors molt aguts i els posteriors obtusos; lòbul mitjà de la base més sortint cap al darrere que els angles posteriors. Escutel pentagonal. Èlitres molt curts, de contorn arrodonit i més amples que el protòrax, 1,16 vegades més llargs que amples presos conjuntament; callus humeral ben indicat; amb dues estries marginals completes i una de subhumeral curta, només indicada en el terç basal, intervals convexos. Metastèrnium segons el model del gènere. Abdomen amb totes les sutures de les esternites bisinuades i molt indicades; superfície amb el puntejat poc dens però ben indicat i la pubescència igual a la part superior del cos. Edeagus asimètric segons la figura 22.

Femella sense diferències apreciables amb

el mascle, només un menor desenvolupament del setè artell de les antenes.

Español (1992) indica que el cos és de color castany molt fosc i molt rarament negre (var. *atrata* Schilsky). Tots els exemplars ibèrics estudiats són negres.

Distribució

Amb una distribució europea i asiàtica similar a les espècies anteriors, ha estat citada de: Alemanya, Àustria, Bèlgica, Bulgària, Croàcia, Rússia, República Txeca, França, Geòrgia, Grècia, Itàlia, Països Baixos, Polònia, Romania, Eslovàquia, Espanya, Suïssa, Ucraïna i Mongòlia. Curiosament el catàleg paleàrtic la cita també de Corea del Sud (Zahradník, 2007).

A la Península només s'ha localitzat en els parcs naturals de Collserola, Sant Llorenç del Munt i Serra d'Obac i del Montseny.

Espanya: Barcelona (Collserola, La Floresta, Matadepera, Montseny, Sant Cugat), Girona (Viladrau), Catalunya (sense indicació*).

Biologia

Amb la mateixa biologia que les espècies anteriors. Tots els exemplars estudiats s'han capturat amb paranys d'intercepció de vol,

Bibliografia

Español (1992); Martorell i Peña (1879); Viñolas (2011); Zahradník (2007).

Gènere *Calymmaderus* Solier, 1849

Calymmaderus Solier, 1849: 472

Calymmaderus Gemminer & Harol, 1869: 1785 (variació ortogràfica)

Phoberus Kirsch, 1874: 400

Eutheca Kiesenwetter, 1877: 155

Thaptor Gorham, 1883: 205

Calymaderus Pic, 1923: 7 (variació ortogràfica)

Colymmaderus Van Dyke, 1936: 178 (variació ortogràfica)

Byrrhocerus Brèthes, 1919: 26

Espècie tipus: *Calymmaderus capucinus* Solier, 1849, designat per Pic, 1914.

De cos convex i allargat, més del doble de llarg que ample; antenes d'onze artells, amb maça antenal de tres molt llarga i amb l'onzè més petit i estretament aplicat al dècim (Fig. 18), del quart a l'octau artells del funicle petits i lleugerament serrats. Últim artell dels palps maxil·lars triangular o rectangular (Fig. 11). Protòrax, d'ordinari, amb una estria marginal profundament marcada. Èlitres amb una o varies estries marginals, més o menys llargues però sense abasta mai la base. Metastèrnum amb el lòbul anterior bifurcat (Fig. 2). Abdomen amb la sutura de les esternites tercera i quarta dobles, i la quinta no modificada (Fig. 2). Edeagus simètric, amb els paràmers proveïts de petits lòbuls pubescents, sac intern del lòbul mitjà proveït d'una armadura ben diferenciada (Fig. 23).

L'espècie ibèrica pertany al subgènere *Calymmaderus* (Español, 1987).

Bibliografia

Español (1965, 1979a, b, 1987)

Calymmaderus solidus (Kiesenwetter, 1877)

Eutheca solida Kiesenwetter, 1877: 155

Calymmaderus solidus (Kiesenwetter): Pic, 1912: 65

Longitud de 3,5-5,5 mm. Cos convex, de contorn subparal·lel, d'un color castany rogenc no gaire fosc (Fig. 31), extremitats del mateix color que el cos; pubescència molt densa, no gaire llarga i d'un color groguenc, aplicada sobre la superfície. Cap amb els ulls molt desenvolupats i sortints del contorn, no excavat per sota i cobert en part pel protòrax; antenes d'onze artells (Fig. 18), amb maça antenal de tres artells, el novè molt més llarg que

ample, el dècim molt més curt i l'onzè molt curt i fortament aplicat sobre el dècim, la suma dels artells de la maça més llarga que la dels artells del funicle, del quart a l'octau petits i dentats; últim artell dels palps maxil·lars rectangular amb l'apex acuminat (Fig. 11). Protòrax transvers, 1,66 vegades més ample que llarg, amb la màxima amplària a la base i de costats estretits cap al davant, amb una estria marginal molt marcada i l'apex arrodonit; angles anteriors aguts i ben marcats, els posteriors àmpliament arrodonits i poc indicats; la base bisinuada amb el lòbul mitjà més sortint que els angles posteriors. Escutel pentagonal. Èlitres de contorn subparal·lel en els tres quarts basals i acuminats en l'apical, 1,62 vegades més llargs que amples presos conjuntament; húmer poc indicats; vora epipleural al costat dels húmer sortint lateralment i excavada per sota per a la recepció de les potes en repòs; amb només una estria marginal més o menys curta sense abasta la base i amb unes sèries de punts poc indicats. Metastèrnium amb les plaques metafemorals amb el puntejat gros, molt marcat i bastant dens; superfície brillant, amb la pubescència igual que la de la part superior del cos, però menys densa. Abdomen amb la segona esternita més gran que la tercera i la quarta, però més curta que la suma de totes dues; superfície amb el puntejat dens i poc marcat, la pubescència igual que la del metastèrnium. Edeagus simètric segons la figura 23; sac intern amb dues peces mitjanes i tres espines grosses a la part basal; les dues peces mitjanes poden presentar una, dues (Fig. 27) o tres (Español, 1987, 1992) espines laterals i, a més, poden ser asimètriques.

Femella sense diferències externes apreciables amb el mascle.

Distribució

Espècie neàrtica introduïda a la península Ibèrica i distribuïda pel nord-oest (Galícia, Astúries, Cantàbria, País Basc, nord de Portugal

i Pirineus occidentals francesos). Zahradník (2007) ignora la citació d'Español (1992) de França (Bidart), però n'indica la presència a Madeira.

Espanya: A Coruña (A Coruña, Laxe), Astúries (Cangas de Onís, Gijón, Llanes, Sames), Cantàbria (Comillas Espinama, Puente Viego, Ramales, Santander, Valmaseda, Villacarriedo), Gipuzkoa (Legazpia, Rentería), Bizkaia (Bilbao*, Bermeo, Orduña, Valmaseda), Vigo (Corujo, embassament Castiñeira, Gondomar, La Guardia, Pontevedra, Vigo).

Portugal: (sense indicació*).

Biologia

Ataca la fusta obrada i produeix els mateixos danys que l'*Oligomerus ptilinoides* (Wollaston, 1854) en l'àrea mediterrània.

Bibliografia

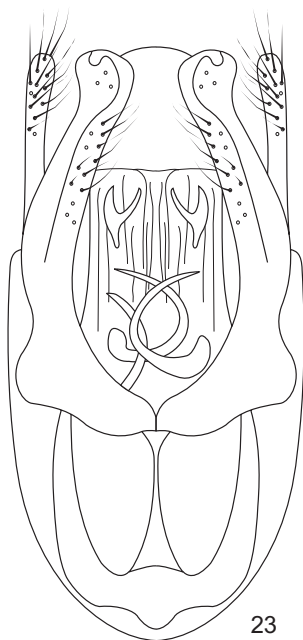
Español (1965, 1992); Fuente (1932); López-Colón (2001); Seabra (1943); Zahradník (2007).

Gènere *Mizodorcatoma* Hayashi, 1955

Mizodorcatoma Hayashi, 1955: 21

Espècie tipus: *Mizodorcatoma pinicolae* Hayashi, 1955, designació original i monotípica.

Cos molt convex i de contorn fortament oval; cap molt flexionat, no excavat per sota i totalment cobert pel protòrax en estat de repòs; ulls excavats per a la recepció del primer artell de les antenes; aquestes d'onze artells amb maça terminal de tres i funicle de sis, el tercer dels quals sortint cap a fora (Fig. 19); últim artell dels palps maxil·lars triangular (Fig. 12); èlitres amb dues o tres estries marginals i una de sutural, formada només per punts, a vegades poc visible o absent; làmina mitja del prostèrnium prolongada posteriorment en

23

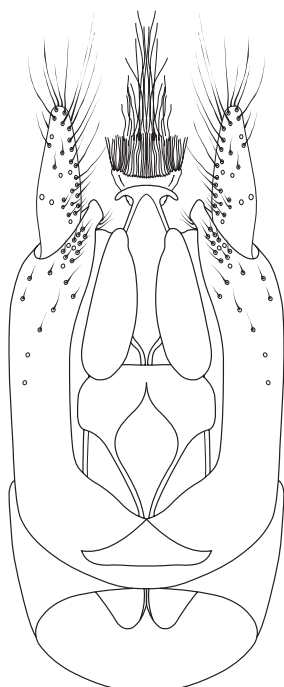
27

24

25

26

FIGURES 23-26. Eedeagus en visió ventral de: 23. *Calymmaderus solidus*; 24. *Mizodorcatoma dommeri*; 25. *Dorcatoma (Pilodorcatoma) agenjoi*; 26. *Stagetus micoae*. 27. Peça del sac intern amb dues dents de *Calymmaderus solidus*.

28

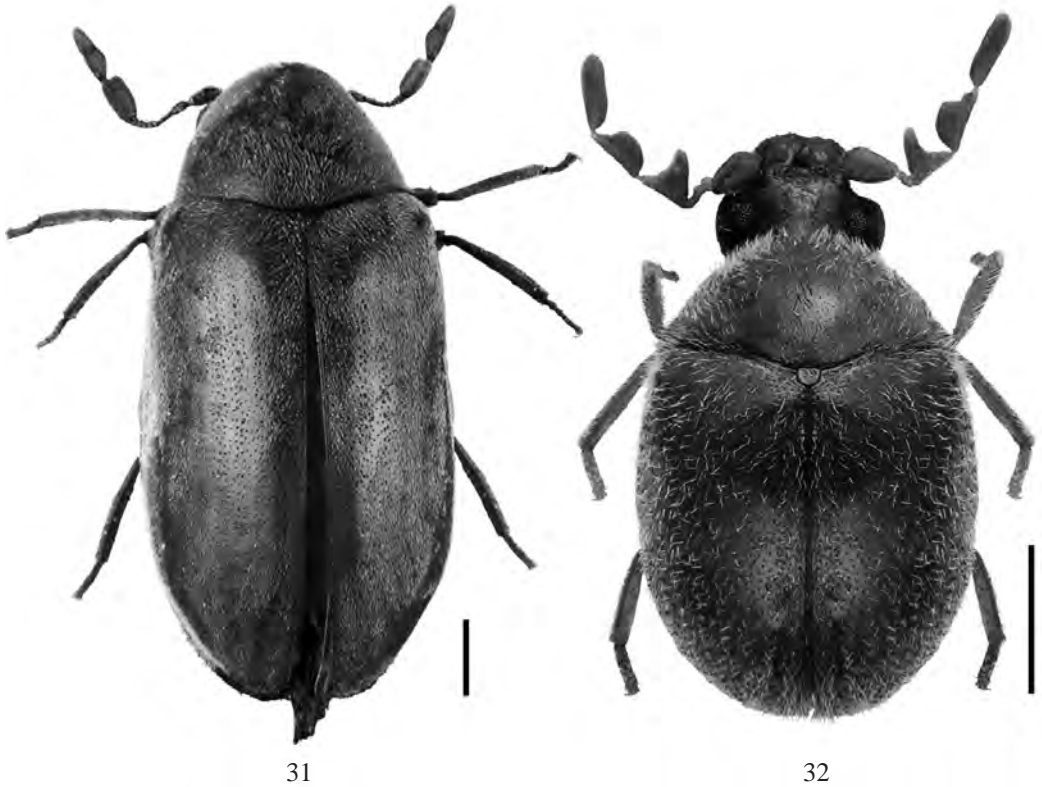

29

30

FIGURES 28-30. Habitus de: 28. *Caenocara affine*; 29. *C. bovistae*; 30. *C. subglobosum*. Escala = 0,5 mm.

FIGURES 31-32. Habitus de: 31. *Calymmaderus solidus*; 32. *Mizodorcatoma dommeri*. Escala = 0,5 mm.

dos processos allargats i gràcils; mesostèrnum amb un solc mitjà per a la recepció de les antenes; metastèrnum amb el marge anterior excavat per a la recepció de les potes intermèdies i proveït d'un sortint lobuliforme (Fig. 3); abdomen amb la primera esternita excavada per a la recepció de les potes posteriors, i amb les sutures de les esternites lleugerament sinuoses (Fig. 3); potes poc gràcils; edeagus asimètric (Fig. 24).

Gènere molt proper a *Dorcatoma* i *Caenocara* dels quals es diferencia, no obstant això, pel cos molt curt i de contorn fortament oval, per les antenes d'onze artells, per l'últim artell dels palps maxil·lars molt transvers i per dife-

rents detalls en la conformació de l'òrgan copulador masculí.

Bibliografia

Español (1977, 1979a, b, 1992); Sakai (1996)

Mizodorcatoma dommeri (Rosenhauer, 1856)
Dorcatoma dommeri Rosenhauer, 1856: 171, nota

Dorcatoma dichroa Boieldieu, 1859: 471
Dorcatoma dommeri var. *obscuricolor* Pic, 1927: 9

Mizodorcatoma dommeri (Rosenhauer): Español, 1978: 82

Longitud d'1,5 a 2,6 mm. Cos molt convex, de contorn fortament oval, d'un color negre lleugerament brillant i amb el protòrax rogenic (forma típica) o bé totalment rogenic o negrós, depenent del grau d'esclerotització (Fig. 32), antenes i potes del mateix color que el cos, palps testacis; pubescència curta, semi-erecta i d'un color daurat, dirigida cap endavant en el protòrax i amb diferents sentits en els èlites; superfície amb el puntejat irregular, ben indicat i bastant dens. Cap i ulls proporcionalment grans; antenes d'onze artells (Fig. 19), amb l'onzè allargat, el dècim triangular més llarg que ample i el novè tan ample com llarg, funicle de sis artells amb el tercer més sortint; últim artell dels palps maxil·lars triangular, tan ample com llarg (Fig. 12). Protòrax transvers, 1,84 vegades més ample que llarg, amb la màxima amplària a la base, i de costats fortament estretits cap al davant; angles anteriors i posteriors ben marcats, els primers aguts i els segons lleugerament obtusos, vores marginals, l'apical i la basal finament vorejades. Escutel pentagonal. Èlites de contorn oval, quasi tan amples com llargs, només 1,05 vegades més llargs que amples presos conjuntament; callus humeral ben indicat; base finament vorejada, amb un nombre reduït de petits tuberculs al costat dels angles humerals; amb dues estries marginals, la primera completa fins a l'apex i la segona esborrada a la part apical; intervals plans, sense indicis de l'estria presutural. Metastèrnum amb la zona mitjana llisa, només lleugerament deprimida. Abdomen amb les esternites segona a quarta de la mateixa longitud, les sutures de la primera a la tercera lleugerament sinuades; pubescència més llarga que la de la part superior del cos i superfície amb el puntejat doble i dens. Edeagus asimètric (Fig. 24).

Femella amb el cos més convex i de contorn més arrodonit i amb la maça antenal més gràcil.

Distribució

Espècie coneguda de la Mediterrània occidental, citada d'Espanya, França meridional,

tot Itàlia, Sardenya, Sicília, Tunísia, Algèria, Marroc i Gibraltar. Curiosament en la península Ibèrica només es coneix de Catalunya, Navarra i l'estret de Gibraltar.

ESPANYA: Barcelona (Barcelona ciutat, Collserola, Montnegre), Girona (Cadaqués, la Jonquera), Lleida (Barradós), Navarra (Irañeta*), Tarragona (Constantí).

GIBRALTAR: (sense indicació).

Biologia

Molts dels exemplars s'han capturat amb paranys d'intercepció de vol i de llum ultraviolada, desconeixent la seva biologia. S'ha obtingut una nombrosa sèrie de Constantí per emergència d'un Polyporaceae del gènere *Fomes*, hoste de *Vitis vinifera* L.; els de Barradós també procedeixen d'un *Fomes*, però se n'ignora el seu hoste. Al Japó, una altra espècie del gènere, s'ha capturat per emergència d'un Ganodermataceae, *Ganoderma neo-japonicum* Imazeki.

Bibliografia

Español (1978, 1992, 1994); GONHS (2011); Sakai (1996); Viñolas (2002); Recalde Irurzun & San Martín Moreno (2012); Zahradník (2007).

Agraïments

A G. Masó i B. Caballero s'agraeix les facilitats ofertes en la consulta i l'estudi de la col·lecció de Ptinidae del Consorci del Museu de Ciències Naturals de Barcelona, Laboratori de Natura; a S. Valentin, de la mateixa institució, per l'ajuda en la cerca bibliogràfica. A E. Micó del CIBIO (Universitat d'Alacant), a A. Verdugo, de Cadis; a X. Pagola de Gipuzkoa; a J. Muñoz i J. Soler, de Girona, i a J. Mederos de Barcelona la cessió per a l'estudi dels Ptinidae recollits en els seus diferents projectes de conservació i biodiversitat de coleòpters.

A.R. Martínez, del Parc Natural del Cadí-Moi-xeró, a N. Vicens i D. Guinart, del Parc Natural del Montseny, i a F. Llimona, del Parc Natural de Collserola, per les facilitats a l'hora d'estudiar la biodiversitat dels coleòpters i l'estat de conservació dels boscos en les seves respectives àrees.

I a un gran nombre d'entomòlegs, professionals i aficionats, que han tingut a bé cedir per a l'estudi les seves captures de Ptinidae.

Bibliografia

- AGASSIZ, J.L.R., 1846. *Nomenclator zoologicus. Nomina systematica generum coleopterorum, tam viventium quam fossilium, secundum ordinem alphabeticum disposita, adjectis auctoribus, libris in quibus reperiuntur; anno editionis, etymologia et familis ad quas pertinent. Fasciculus XI. Contienens Coleoptera*. Soloduri. 170 p.
- BOIELDIEU, M., 1859. Description d'espèces nouvelles de coléoptères. *Annales de la Société Entomologique de France*, (3), 7 (3): 461-482 + pl. 8.
- BONELLI, F.A., 1812. Specimen Faunae subalpinae sistens Insecta Pedemontii hucusque inedita, aut rariora, aut ea quae commodi damnive gratia quod inferunt, prudentis agricolae magis interest cognoscere. Fasc. 1. Coleoptera plerumque inedita comprehendens. *Memorie della Società di Agricoltura di Torino*, 9: 149-183.
- BRÈTHES, J., 1919. Deux Coléoptères Chiliens nouveaux. *Annales de Zoología Aplicada*, 6: 26-29.
- ESPAÑOL, F., 1965. *Eupactus solidus* (Kiesw.) perjudicial a la madera puesta en obra en el noroeste de nuestra Península (Col. Anobiidae). *Boletín del Servicio de Plagas Forestales*, 15: 48-50.
- ESPAÑOL, F., 1968. Notas sobre Anóbidos (Coleoptera). 31. Géneros de Dorcatominae de la fauna etiópica. *Publicaciones del Instituto de Biología Aplicada, Barcelona, Serie Zoológica*, 44: 103-136.
- ESPAÑOL, F., 1977. Notas sobre anóbidos.: 74: Sobre Anobiidae de Ghana: el género *Rhamma* Peyerimhoff. 75: Contribución al conocimiento de las *Caenocara* Thoms. Euroasiáticas. 76: Avance al estudio de la sección *Dorcatoma*. *Miscelánea Zoológica*, 4(1): 171-215.
- ESPAÑOL, F., 1978. Sobre algunos *Dorcatoma* del Mediterraneo occidental (Col. Anobiidae, nota 86). *Miscelánea Zoológica*, 4(2): 77-85.
- ESPAÑOL, F., 1979a. Notas sobre anóbidos. 74: Sobre Anobiidae de Ghana : el género *Rhamma* Peyerimhoff. 75: Contribución al conocimiento de las *Caenocara* Thoms. Euroasiáticas. 76: Avance al estudio de la sección *Dorcatoma*. *Miscelánea Zoológica*, 4(1): 171-215.
- ESPAÑOL, F., 1979b. Els Dorcatominae ibèrics i llurs particularitats biogeogràfiques (Col. Anobiidae: Nota 87). *Acta geológica hispánica*, 14: 545-546
- ESPAÑOL, F., 1987. Nuevos datos sobre la sección *Calymmaderus* (Cololeoptera, Anobiidae, Dorcatominae). *Elytron*, 1: 37-49.
- ESPAÑOL, F., 1992. *Coleoptera, Anobiidae*. En: *Fauna Ibérica*, vol. 2, Ramos, M. A. et al. (Eds.). Museo Nacional de Ciencias Naturales. CSIC. Madrid. 195 p.
- ESPAÑOL, F., 1994. A propòsit del gènere *Mizodorcatoma* Hayashi, 1955 (Coleoptera, Anobiidae). *Sessió Conjunta d'Entomologia ICHN-SCL*, 8 (1993): 43-48.
- GEMMINGER, M. & HAROLD, E., 1869. *Catalogus coleopterorum hucusque descriptorum synonymicus et systemsticus*. Vol. 6. Monachii. P. 1609-1800.
- GIBRALTAR ORNITHOLOGICAL OF NATURAL HISTORY SOCIETY, 2011. Provisional List of the Coleoptera of Gibraltar. <http://www.gonhs.org/ColeopteraofGibraltar.htm>. (Consultat: 31-VII-2012)
- GORHAM, H.S., 1883-1886. *Family Ptinidae*, vol. 3, part 2. In: *Biologia Centrali-Americana. Insecta, Coleoptera*. Godman, F.D., Ducane, F. & Salvin, O. (eds.). London. P. 194-209.
- GREGLER, V.M., 1863. *Die Käfer von Tirol nach ihrer horizontalen und vertikalen Verbreitung. Mit mehren diagnostischen Novitäten*. J. Eberle'sche Buchdruckerei. Bozen. v + 235 p.
- HALBHERR, B., 1894. *Elenco sistematico dei Coleotteri finora raccolti nella Valle Lagarina. Fascicolo VII. Cleridae inclusivo Pythidae*. Pubblicazione fatta per cura del Museo Civico di Rovereto, 26: 1-43.
- HAYASI, N., 1955. Description of a new genus and new species of Dorcatominae from Japan. *Studies on Dorcatominae, Anobiidae*, II. *New Entomologist, Ueda*, 4(1-2): 21-23.
- HOFFMANN, J.J., 1803. Monografie der von den Verfassern dem Departamente vom Donnersberge, und den angrenzenden Gegenden der Departamente von der Saar, und von Rhein und Mosel einheimisch bemerkten Dorcatomen. *Entomologische Hefte enthaltend Beiträge zur weiteren Kenntniss und Aufklärung der Insektengeschichte*, 2: 92-105.
- KIESENWETTER, E.A.H. VON, 1877. *Anobiidae und Cioidae*. P. 1-200. In: *Kiesenwetter, E.A.H. von & Seidlitz, G., 1877-1898. Naturgeschichte der Insecten Deutschlands. Erste Abtheilung. Coleoptera. Fünfter Band. Erste Hälfte*. Berlin. Nicolaische Verlags-Buchhandlung R. Stricker. 877 p.
- KIRSCH, T.F.V., 1874. Beiträge zur Kenntniss der Paruanischen Käferfauna auf Dr. Abendroth's Sammlungen basirt (II). *Berliner Entomologische Zeitschrift*, 17 (1873): 339-418.
- LAPORTE DE CASTELNAU, F.L.N. CAUMONT DE, 1840. *Histoire naturelle des insectes coléoptères. Avec une introduction renfermant l'anatomie et la physiologie des animaux articulés par M. Brullé. Tome Premier*. P. Duménil. Paris. i-exxiv + 24 pl. + 324 + [1] p. + 19 pl.
- LECONTE, J.L., 1861. Classification of the Coleoptera of North America. Prepared for the Smithsonian Institution. Part I. *Smithsonian Miscellaneous Collection*, 136: xxv + 214 p.
- LECONTE, J.L., 1865. Prodrómus of a monograph of the species of the tribe Anobiini, of the Family Ptinidae, inhabiting North America. *Proceedings of the Academia of Natural Sciences of Philadelphia*, 17: 222-244.
- LÓPEZ-COLÓN, J. I. 2001. Algunos datos corológicos sobre anóbidos Ibéricos (Coleoptera, Anobiidae). *Boletín de la Sociedad Entomológica Aragonesa*, 28: 115-116.

- MARTORELL I PEÑA, M., 1879. *Catálogos sinonímicos de los insectos encontrados en Cataluña, aumentados con los recientemente hallados por el Autor, en los diversos órdenes de los Colópteros, Hemípteros, Hymenópteros, Ortópteros, Lepidópteros, Dípteros y Neurópteros*. M. Ramírez. Barcelona. 200 p.
- MULSANT, E. & REY, C., 1864. *Histoire naturelle des Coléoptères de France*. Térédiles. F. Savy. París. 391 p.
- PIC, M., 1912. *Anobiidae. Coleopterorum catalogus, pars 48*. Junk. Berlin. 92 p.
- PIC, M., 1914. Notes diverses, descriptions et diagnoses (Suite). *L'Échange, Revue Linnéene*, 30: 25-27.
- PIC, M., 1923. Nouveautés diverses. *Mélanges exotico-entomologiques*, 38: 1-32.
- PIC, M., 1927. Notes diverses, descriptions et diagnoses (Suite). *L'Échange, Revue Linnéene*, 43: 9-11.
- RECALDE IRURZUN, J.I. & SAN MARTÍN MORENO, A.F., 2012. Registro de *Lichenophanes varius* (Illiger, 1801) en Navarra (Norte de España) y otros Bostrichoidea de la misma masa forestal (Coleoptera: Bostrichidae y Anobiidae). *Archivos Entomológicos*, 6: 63-64.
- ROSENHAUER, W.G., 1856. *Die Thiere Andalusien nach dem Resultate einer Reise zusammengestellt, nebst den Beschreibungen von 249 neuen oder bis jetzt noch unbeschriebenen Gattungen und Arten*. Theodor Blaesing. Erlangen. viii + 429 p + 3 pl.
- SAKAI, M., 1996. Three New Dorcatomine Species (Coleoptera, Anobiidae) Associated with *Ganoderma* Fungi in Japan and Taiwan. *Jpn. J. syst. Ent.*, 2(2): 275-281.
- SCHILSKY, J., 1899. *Die Käfer Europa's nach der Natur beschrieben von Dr. H. C. Küster und Dr. G. Kraatz*. 35 Heft. von Bauer und Raspe. Nürnberg. iv + 100 nr. + [54] p.
- SEABRA, A.F. de, 1943. Contribuições para o inventário da fauna lusitânica. *Insecta Coleoptera. Memórias e estudos do Museu Zoológico da Universidade de Coimbra*, 142: 1-151.
- SILVA, I DE F., SERRANO, A.R.M. & ZAHRADNÍK, P., 2008. Additions to the knowledge of genus *Stagetus* Wollaston, 1861 (Coleoptera, Ptinidae) in the Iberian Peninsula. *Graellsia*, 64(2): 335-338.
- SOLIER, A.J.J., 1849. *Orden III. Coleopteros*. In: Gay, C. *Historia física y política de Chile. [Pentamera, Heteromera I]*. P. 105-380, 414-511.
- STURM, J., 1837. *Deutschlands Fauna in Abbildungen nach der Natur mit Beschreibungen. Abt. V. Abtheilung, Die Insekten. Zwölftes Bändchen, Käfer*. Vol. 12. Bersaserg. Nürnberg. 88 p. + 244-258 pls.
- THOMSON, C.G., 1859. *Skandinavians Coleoptera, Synoptiskt Bearbetade*, Tome 1. Lundbergska. Lund. [6] + 290 p.
- VANDYKE, E.C., 1936. Another destructive death watch beetle. *The Pan-Pacific Entomologist*, 12(4): 178.
- VIÑOLAS, A. 2002. Nova aportació al coneixement dels anòbids de la península Ibèrica (Coleoptera: Anobiidae). *Butlletí de la Institució Catalana d'Història Natural*, 70: 73-77.
- VIÑOLAS, A., 2011. Noves aportacions a la distribució del gènere *Caenocara* Thomson, 1859, Dorcatominae, a Catalunya (Coleoptera: Bostrichoidea). *Orsis*, 25: 121-130.
- ZAHRADNÍK, P. 2007. *Ptinidae*. P. 328-362. In: Löbl, I. & Smetana, A. (eds.). *Catalogue of Palaearctic Coleoptera*, vol. 4. Apollo Books. Stenstrup. 935 p.